

MERCÈ TERRICABRES

Salvem les Valls La mobilització social i la seva pota simbòlica

NARCÍS SELLES

L'Assemblea de la Garrotxa, poc després de constituir-se com a tal, va celebrar un acte a la capital comarcal sota el títol "L'eix, una alternativa per a l'ordenació de Catalunya" (1976), en què defensava, a partir dels resultats d'un estudi tècnic encarregat per l'Ajuntament de la ciutat, que el futur Eix Transversal oferia més avantatges i resultava més útil socialment si en lloc de passar per Sant Hilari –la ruta decidida pel Ministeri d'Obres Públiques amb el suport de la Diputació de Girona– ho feia per Olot.

Nou anys després, el Consell Executiu de la Generalitat va fer seu l'antic posicionament ministerial, i molts dels qui abans havien criticat el traçat i havien fet bandera política de la seva disconformitat van restar en silenci. No sabem si definitivament convençuts del valor superior del trajecte aprovat o condicionats per la seva nova posició en l'estructura institucional del país. Sigui com sigui, el fet incontrovertible va ser que, definitivament, l'Eix Transversal passaria per les Guilleries.

Més endavant, en una situació de crisi industrial que va comportar el tancament de nombroses empreses tèxtils a la Garrotxa, un grup de pressió que aplegava uns quants empresaris, tècnics i polítics locals va recuperar la vella idea, i va proposar la construcció d'un vial alternatiu de Vic a Olot, com si la causa fonamental de la davallada hagués estat la manca d'unes bones comunicacions, i no pas l'efecte d'un procés socioeconòmic de fons que venia afectant el cor mateix de les societats industrialitzades. De manera que, en teoria, es pretenia respondre una complexa problemàtica d'ordre estructural amb una infraestructura problemàtica.

Però el Govern català va assumir la reclamació d'aquest grup, ben connectat amb les altes esferes del poder polític, i el 1994 es va fer públic el projecte institucional. Era tan absolutament agressiu amb el territori, tan irresponsable cap a la comunitat que hi vivia i hi treballava, que fins i tot els qui reclamaven l'obra van haver d'exigir-ne el millorament. Més de seixanta entitats i particulars hi van presentar al·legacions en contra. S'iniciava així la contestació popular i apareixia Salvem les Valls, la plataforma on s'han anat agrupant persones i col·lectius de tota mena per evitar una operació que consideren innecessària per als interessos majoritaris de la població.

El que alguns s'havien imaginat que seria un passeig triomfal –la comarca no s'havia distingit mai gaire per la seva capacitat mobilitzadora a causa dels afinats mecanismes de control social imperants– es va convertir en una pugna aferrissada. Al llarg d'aquests anys, l'oposició no ha parat de créixer. En aquests moments, el moviment ecologista i totes les forces d'esquerra estan en contra de l'obra, al costat de sindicats

–tant de pagesos com d'obriers industrials–, entitats cíviques, col·lectius d'estudiants, organitzacions juvenils, una gran part dels veïns dels pobles adjacents i força propietaris de les terres afectades. Enfront d'ells, sectors empresarials i l'anomenat popularment front socioconvergent, per bé que tant en el partit de centre esquerra com en el de centre dreta hi ha una significativa dissidència interna envers aquesta qüestió. Fruit d'aquest pols, l'any 1997, des de la Generalitat es va presentar un nou projecte, amb un pressupost més elevat i amb una millora del traçat i l'amplària del carril, però amb nombroses ambigüitats de tot ordre i sense resoldre aspectes considerats fonamentals. El novembre del 1998, es va elaborar un tercer projecte. En aquesta ocasió, les al·legacions en contra s'elevaren a mil dues-centes. L'acció organitzada, la feina explicativa i la pràctica conscienciosa de Salvem les Valls havia multiplicat el sentiment de refús. I, encara l'any següent, el grup de pressió politicoempresarial encarregaria una nova proposta tècnica.

Finalment, a les darreries del 2002, es va adjudicar a Fomento de Construcciones y Contratas i a l'Agrupación Guinovart Obras y Servicios Hispania la construcció del túnel de Bracons. Potser també caldria preguntar-se fins a quin punt els interessos d'aquestes potents empreses constructores,

que capitalitzen la realització de les grans infraestructures i que estenen fins als més alts nivells els seus vincles i les seves xarxes, no han influït damunt certs apostolats entusiastes, àdhuc messiànics.

Es preveu que el març del 2003 comencin les obres. Però la plataforma Salvem les Valls –ben assessorada tècnicament i jurídica–, que ha anat forçant la Generalitat a revisar una vegada i una altra els seus projectes –i aquest fet ja s'ha de considerar una expressió positivament efectiva del valor de la resistència–, no es rendeix, i ja preveu noves iniciatives.

Al llarg de tot aquest temps, els defensors de l'obra –que inclou la construcció d'un túnel i una via ràpida que hauria de travessar la zona agrícola i ramadera on hi ha una de les més grans concentracions de població pagesa de la regió de Girona– no han arribat en cap moment a articular un discurs sòlid i rigorós, sinó que han anat canviant els seus arguments de manera oportunista en funció de les crítiques rebudes. No s'ha definit, més enllà d'unes vagues referències sense fonament objectiu, el model de desenvolupament que es pretén per a la comarca ni la funció que hauria de jugar-hi aquesta nova infraestructura. Tampoc no han sabut demostrar la indispensabilitat d'una operació, amb nombrosos costos d'ordre ecològic, social i econòmic, que es limita a reduir en escassos minuts la durada actual del recorregut; i que encara es podria reduir més amb mesures de condicionament i millora de les carreteres ja existents. Ni tan sols en el tema del finançament han estat capaços de mantenir un posicionament clar. Els suposats fons de cohesió europeus que havien de sufragar part de les despeses s'han esvaït, i ja sembla clar que el futur túnel serà de peatge. Per contra, economistes i geògrafs de la Universitat de Girona han evidenciat repetidament, amb xifres i dades, la poca pertinència de l'empresa. Precisament, una de les virtuts del moviment opositor ha estat la seva capacitat per incorporar totes aquestes aportacions de base científica en el seu discurs propi.

En la lluita de Salvem les Valls ha jugat un paper destacat tot un seguit de pràctiques d'ordre simbòlic en què han participat centenars de persones, i que han servit tant per fer arribar a la gent d'una manera efectiva i imaginativa aquesta problemàtica com per contribuir a donar cohesió a la plataforma opositora mitjançant l'elaboració de signes identificadors propis. I també per afavorir la generació d'espais de trobada, vinculats a la celebració d'esdeveniments, on intercanviar informació, recollir signatures contra el projecte o, simplement, afavorir el contacte amical entre les persones. Algunes d'aquestes iniciatives, assentades en formes no convencionals de participació, han estat inspirades i promogudes per artistes integrats dins la coordinadora. És el cas d'Àlex Nogué –autor de l'emblema de Salvem les Valls–, Josep M. Plans i Quim Llagostera. Sense voler ser exhaustius, farem a continuació una petita relació d'algunes d'aquestes tàctiques puntuals d'intervenció plenament inserides en el marc general de la contesa; al seu costat i en estreta relació amb elles també caldria esmentar la utilització d'altres mitjans d'expressió, com ara fulletons, cartells, pancartes, murals, pintades o el disseny de samarretes.

MERCÈ TERRICABRES

MERCÈ TERRICABRES

Una de les línies seguides per aquestes pràctiques ha consistit a donar forma visible i sensible a les previsibles conseqüències de l'operació. És el que van fer la dissenyadora Ester Codony i Jordi Cervera amb *El projecte en imatges* (1995), que consistia en la sobreposició, a una trentena de fotografies de diversos indrets afectats, d'un dibuix en clau prospectiva de la mateixa zona en cas que es realitzés l'obra. El treball es va presentar en diverses poblacions (Olot, Vic, Torelló, Cardedeu, Palamós, etc.) i arran de la seva exposició pública es van celebrar actes informatius i debats. També es va muntar en taulons que s'instal·laren en paratges naturals arran de trobades col·lectives.

En altres ocasions, aquesta formalització tenia un enfocament lúdic i pretenia alertar sobre aspectes concrets del projecte. Va ser el cas d'un simulacre de peatge que es va muntar a Joanetes (1995), en què es deia als conductors que si volien seguir la ruta havien de pagar mil pessetes o lliurar deu fuets. Aquesta darrera referència al·ludia uns coneguts empresaris de productes càrnics que s'havien significat especialment en la defensa de l'obra.

Una altra línia d'intervenció es caracteritzava per adoptar un caire més metafòric, fou el cas de l'acció *El Christo de coll de Bracons* (1995) que va consistir a embolicar amb plàstic transparent reciclat, una mica a la manera del conegut artista búlgar, l'ermita romànica de Sant Quintí, situada prop d'un dels llocs per on es preveia el pas del traçat. L'adopció d'aquest referent estètic es justificava, segons els seus impulsors, pel caràcter de l'acció, ja que –afirmaven– en tractar-se “d'un treball col·lectiu no hem volgut executar una obra concreta de cap dels artistes participants i ens hem basat en una idea divulgada mundialment per l'artista Christo”, que feia poc havia cobert amb lona el Reichstag berlinès. La lectura més directa volia suggerir l'estat de previsible ofegament a

què, amb l'obra, se sotmetria la vall. Al llarg de la jornada hi passaren més de mil persones, s'hi celebrà una arrossada popular, es muntà un envelat on actuaren els grups Auzel i Cluricaun, i es feren exhibicions de parapent. També hi intervingueren el grup d'animació Cirquet Confetti i les dansaires Sílvia Brossa i Elsa Tous. En aquesta iniciativa hi van participar nombrosos artistes de tot Catalunya, i amb ella s'aconseguí un fort impacte mediàtic. Fins i tot la televisió pública catalana se'n féu ressò. Posteriorment, s'edità una col·lecció de fotografies d'Enric Roca que recollien diversos aspectes de l'embolicada i documentaven el seu procés d'execució. El recull s'exposà a l'Orfeó Popular Olotí i arran de la inauguració es va celebrar un recital poètic en què prengueren part professors d'institut, periodistes i gent del teatre.

Alguns dels artistes relacionaven el projecte del vial amb la intenció d'imposar la turistització de la comarca, cosa que podria comportar la conversió de la base material de la producció camperola en mera escenografia: “El turisme és voraç i insaciable per definició. I la Vall d'en Bas és un pastís que ja s'han començat a repartir”.

L'altra performança col·lectiva que va perllongar aquesta orientació fou una plantada de més de dues-centes creus blanques, el febrer de 1999, en una extensa zona de terreny de la vall a tocar la carretera. Amb l'acció també es volia alertar de la possible instal·lació d'una línia d'alta tensió en el mateix entorn i en zones contigües. Hi participaren centenars de persones i durant l'esdeveniment van actuar músics, trapezistes i xanquers, mentre activistes del grup organitzador lliuraven lletres mortuòries als assistents titulades *L'enterrament de la Vall d'en Bas*, que incloïen un poema de Joan Fluvià.

Aquesta acció va tenir una certa continuïtat dies després a la ciutat d'Olot, per bé que amb l'ús de nous mitjans i llenguat-

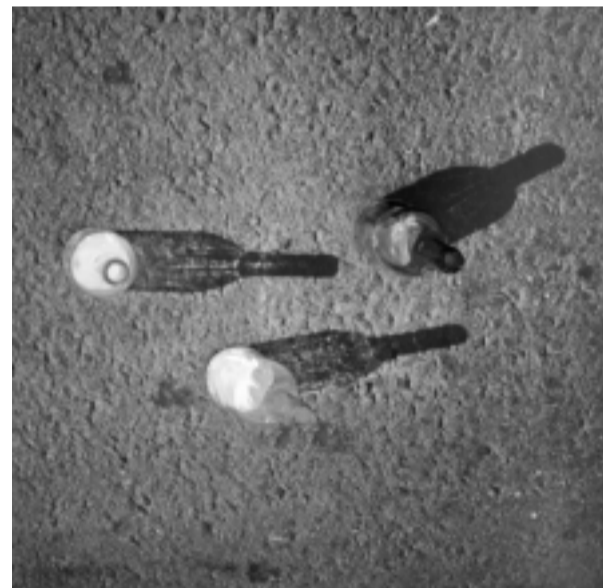
ges. Es va aprofitar la festa multitudinària de Carnestoltes per denunciar l'especial responsabilitat d'alguns polítics locals en l'impuls del projecte de Bracons. L'acció reivindicativa va consistir en una mena d'escenificació de l'enterrament de la vall, mentre dues persones disfressades, l'una d'alcalde i l'altra de conseller de Política Territorial i Obres Públiques, acompanyaven la comparsa. Alhora es repartien, com en l'esdeveniment anterior, esqueles al públic en què es denunciava l'obra i la seva base especulativa.

A banda d'aquestes formes d'intervenció directa en el lloc, també es va endegar una convocatòria amb el títol “No volem ser un lloc de pas” adreçada al sector artístic per mirar d'aplegar una col·lecció d'obres que pogués servir per recaptar fons amb què subvenir a les despeses de les diverses campanyes en pro del territori i la seva gent.

Finalment, el dies 15 i 16 de maig de 2001, es va organitzar una marxa a peu de Joanetes a Barcelona, amb la finalitat d'anar al Parlament de Catalunya i lliurar al seu president els milers de signatures que s'havien recollit a favor del manifest de Salvem les Valls i en contra de la autovia de Bracons. Dos marxaires, Joan Compte i Fidel Martí, feren el recorregut complet, i nombroses persones que anaren fent tornos al llarg del trajecte van formar la comitiva de suport. L'acció va tenir un fort ressò mediàtic i va merèixer l'adhesió de la major part de grups de l'oposició.

NOTA

Vegeu www.salvemlesvalls.org
 Artistes contra el túnel de Bracons, 5 d'agost de 1995, text mecanografiat.
 Algunes idees del col·lectiu d'artistes convocant que han motivat el suport a les entitats contra el túnel de Bracons, text mecanografiat, s/d.

Nàufrags de secà. GEMMA NOGUEROLLES

Quadro parlat (Un haiku doble)

JOSEP RAMON ROIG

Este vent estrany
 En un dia sense llum
 Bat la malesa.

És com un gemec
 D'estrugat alè que fuig
 Del dolor del món

Rèquiem pel Coll de l'Alba. JEP COLOMÉ

